

Mikä ihmeen klusteri?

16.9.2024

Kokkolan kaupungintalolla järjestettiin 3.–4.9.2024 Suomen ensimmäinen klusteritapaaminen, National Finnish Clusters Event – The power of clusters: Making history together. Tapahtumaan osallistui yli 80 ammattilaista eri koulutus- ja kehitysorganisaatioista sekä yrityksistä. Kaksipäiväisen tapahtuman ensimmäisenä päivänä sukellettiin aiheeseen monipuolisten alustusten kautta. Toisena päivänä jatkettiin työskentelyä teeman ympärillä työpajoissa.

Valtionrajat ja toimialat ylittävää verkostojen yhteistyötä

European Cluster Alliancen (ECA) johtaja Antonio Novo kertoi esityksessään klustereiden kehittymisestä ja miksi klustereita tarvitaan. Esityksen pääpaino oli kuitenkin eurooppalaisen klusterityön esittelyssä. Eri organisaatiot ja yritykset tarvitsevat yhteistyöverkostoja toisilta oppimiseen, tiedon jakamiseen ja yhteiseen kasvuun. Klustereilla on positiivinen vaikutus alueiden ja toimialojen suorituskykyyn, ja yhteistyöverkostot luovat työpaikkoja ja uutta liiketoimintaa. Klusterilla on myös enemmän voimaa tuoda esille oman toimialan haasteita, tarpeita ja luoda näihin ratkaisuja – vaikuttamistyötä unohtamatta.

Antonio Novo (vas), Lucia Seel ja Ola Svedin keskustelevat klustereiden syvimmästä olemuksesta (kuva: Lotta Haapala 2024).

Eurooppalaista klusterityötä tekevistä organisaatoista nostettiin esille European Cluster Collaboration Platform (ECCP), European Clusters Alliance (ECA) ja European Clusters Labelling Excellence Structure (EUCLES). ECCP on Euroopan komission vuonna 2015 perustama Euroopan klustereiden yhteistyöfoorumi, joka saa rahoituksensa EU:n yritysten kilpailukykyä ja pk-yrityksiä edistävästä ohjelmasta (COSME). ECCP toimii alustana eurooppalaisille klustereille, poliittisille päättäjille ja klustereiden sidosryhmille ja on myös palvelupiste kolmansien maiden sidosryhmille, jotka haluavat löytää uusia kumppanuuksia eurooppalaisten toimijoiden kanssa. ECCP tarjoaa jäsenilleen muun muassa klustereiden välistä verkostoitumista, tapahtumia, webinaareja ja työkaluja klusteritoiminnan vahvistamiseen ja kehittämiseen. ECA on järjestö, joka toimii eurooppalaisten klustereiden äänenä. European Clusters Alliance tarjoaa jäsenklustereilleen mahdollisuuden tehdä yhteistyötä ja vie eteen päin klustereiden tarpeita Euroopan Unionin eri toimielimissä. EUCLES on vuonna 2020 perustettu yhdistys, jonka päämääränä on edistää laadukasta klusterihallintaa. Sen tavoitteena on ottaa käyttöön hyvän klusterihallinnon merkkijärjestelmä, jota nykyään ylläpitää European Secretariat for Cluster Analysis (ESCA).

Klusteritoimintaa pohjoismaissa

Ruotsin kansallisen klusteriorganisaatio, Clusters of Sweden:in hallituksen puheenjohtaja Ola Svedin kertoi Ruotsissa luodusta kansallisesta klustereiden toimintaperiaatteesta ja Clusters of Sweden:n toiminnasta. Klustereiden merkitykseen herättiin Ruotsissa 1990-luvulla ja ensimmäiset askeleet kohti kehyksen luomista otettiin tuolloin. 2000-luvun alussa naapurimaassamme luotiin alueellisia klusteriohjelmia ja hieman

myöhemmin strategisen innovaatiokumppanuuden ohjelma. Ruotsissa toimivia klustereita kerättiin yhteen 2010-luvun loppupuolella ja 2021 perustettiin Ruotsin klustereita yhteen kokoava, valtiorahoitteinen, Clusters of Sweden ja luotiin kansallinen toimintaperiaate. Clusters of Sweden auttaa kansallisesti ja kansainvälisesti Ruotsin klustereita ja innovaatioverkostoja toimintaprosessien kehittämisessä, verkostoitumisessa ja mahdollistaa yhteistyön lisäämisen eri klustereiden välillä.

Suomen Työ- ja elinkeinoministeriön erityisasiantuntija Olli Voutilainen piti esityksen Suomen innovaatioekosysteemistä. Hän esitteli VTT:n Yhdessä kestävää kasvua-ekosysteemioppaasta löytyvää Ekosysteemi, klusterit ja arvoketjut ja -verkostot täydentävinä yhteistyömalleina -taulukkoa ja kuinka erilaisten hankkeiden ja ohjelmien kautta on päästy Innokaupungit-hankkeeseen. Tapahtumassa osallistuneet Seinäjoen ammattikorkeakoulun edustajat työskentelevät kyseisissä Innokaupunki-hankkeissa, jotka ovat osa Seinäjoen ekosysteemisopimusta. Kestävä digitaalinen kaksoissiirtymä -hankkeen tavoitteena on kehittää Seinäjoen kaupunkiekosysteemistä toimiva kokeilu- ja innovaatioympäristö. Vuonna 2024 jo seitsemättä kertaa järjestetyn Food Business Challenge -ideakilpailun konseptia kehitettiin Innokaupunkien ekosysteemisopimuksen kautta. Ideakilpailussa etsitään ruoka-alalle uusia innovaatioita ja liikeideoita kaikille ruokaketjun osa-alueille

Yhteistyöllä tehokkuutta ja kasvua

Ensimmäinen päivä huipentui Kokkolan Industial Park (KIP) VIP-touriin. KIP on Pohjois-Euroopan suurin kemian- ja metalliteollisuuden keskittymä, eli klusteri. Alueella toimii 16 tuotannollista kotimaista ja globaalia yritystä, jotka työllistävät jopa 2400 henkilöä. Teollisuusalue on noin 700 hehtaarin kokoinen tehdasalue, josta löytyy myös Suomen suurin irtotavarasatama. Yritykset tekevät syvää yhteistyötä ja pyrkivätkin tehokkaisiin materiaali- ja energiavirtoihinsekä pyrkivät vähäiseen prosessijätteen määrään.

Aluetta pidetäänkin kiertoalueen edelläkävijänä niin Suomen kuin Euroopan mittakaavassa. Kokkolan Industrial Park oli vierailun arvoinen kohde, alueen suuruus ja yritysten määrä teki vaikutuksen. Alueen infra oli selvästi toimiva, sillä tie- ja rautatieverkosto sekä satama takaavat sujuvan logistiikan ja tavarakuljetusten tehokkuuden.

Klustereiden tarpeet ja odotukset esillä työpajan keskustelussa

Tapahtumaan saapui pitämään työpajaa 20 vuoden kokemuksen omaava klusteriammattilainen Lucia Seel. Hänen tehtävänsä ECCP:ssä on Communication, Community, and Content Manager ja hän toimii myös hyvän klusterihallinnon merkkijärjestelmän hopea- ja kultatason arvioijana.

Työpajassa käsiteltiin klusterialustojen kehittämistä ja osallistujien tarpeiden tunnistamista. Tärkeimpänä tavoitteena vahvistaa klustereiden roolia aluekehityksessä, innovaatioiden edistämisessä ja pk-yritysten kasvun tukemisessa. Työpaja jakautui kahteen osaan: ensimmäisessä osassa keskityttiin tarpeiden ja odotusten tunnistamiseen ja toisessa osassa klusterialustojen palveluiden kehittämiseen.

Työpajan ensimmäisessä osassa keskusteluissa nousi esiin, että monille yrityksille ja sidosryhmille on edelleen epäselvää, mikä klusteri on ja mitä hyötyjä siihen liittymisellä voi saada. Nordic Hub:in (i.a.) mukaan klusterilla voidaan viitata maantieteellisesti saman alueen toimijoihin, jotka ovat linkittyneitä toisiinsa, toimivat samalla yrityskentällä tai heitä yhdistää jokin yhteinen teema. Klusterit koostuvat usein pääosin yrityksistä, koulutus- ja tutkimuslaitoksistasekä muista julkisen sektorin toimijoista. Klusterille ei ole yksinkertaista selitettä, minkä vuoksi se pitäisi tuoda kansankielisemmäksi, ymmärrettävämmäksi ja lähemmäs yrityksiä ja muita toimijoita.

Klusterialustoilta kaivataan selkeää tietoa ja työkaluja

Klusterialustojen tulisi tarjota selkeää ja jäsenneltyä tietoa klusterien toiminnasta, tavoitteista ja hyödyistä. Tämä auttaa yrityksiä ymmärtämään, miksi klusteriin tulisi liittyä ja mitä osallistuminen vaatii yritykseltä sekä kuinka paljon vaatii työtä, että voi olla osa klusteria. Klusterin rooli ja merkitys tulee viestiä niin, että myös ne yritykset, jotka eivät ole aiemmin olleet mukana, voivat helposti nähdä, miksi klusteriin liittyminen on eduksi. Klusterin jäsenyritysten tulee myös viestiä klusteriin kuulumisesta esimerkiksi nettisivuillaan. Lisäksi klustereiden maksullisuus tulee olla tiedossa, sillä summa vaihtelee suuresti klustereiden välillä. Maksullisuus kannustaa yrityksiä sitoutumaan klusterin toimintaan ja samalla se lisää klusterin resursseja, jolloin voidaan tarjota entistä parempia palveluita. Alustojen tulisi myös tarjota oppaita ja muita työkaluja klustereiden perustamiseen ja kehittämiseen. Tämä auttaisi uusia ja olemassa olevia klustereita vahvistamaan toimintaansa.

Keskusteluissa korostui yhteinen ymmärrys siitä, että alustojen tulee edistää viestintää ja tiedon jakamista. Näin klusterin jäsenet voivat toimia tehokkaasti yhdessä. Lisäksi keskusteluissa korostettiin tarvetta jakaa onnistuneiden klustereiden tarinoita. Menestystarinat osoittavat, kuinka klusterit voivat tuoda merkittävää lisäarvoa jäsenille. Esiin täytyisi tuoda konkreettisia esimerkkejä toimivista klustereista, jotka ovat onnistuneet edistämään alueellista kehitystä tai auttaneet yrityksiä kansainvälisessä kasvussa. Nämä tarinat toimivat inspiraationa muille yrityksille ja osoittavat käytännössä klusteritoiminnan hyödyt. Klusterit voivat myös toimia yritysten ja sidosryhmien viestinviejänä päätöksentekijöille alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Alustojen tulisi siis kehittää nopeita kanavia myös vaikuttamisen tueksi. Lisäksi nousi myös tarve rahoitusmahdollisuuksien näkyväksi tekemisestä. Klusterit voisivat toimia porttina laajempiin ja monipuolisempiin rahoituslähteisiin.

Tietoa, resursseja ja kasvua

Työpajan tulokset osoittavat, että klusterialustojen on tarjottava selkeitä, konkreettisia työkaluja ja resursseja osallistujien tueksi. Niiden tulee viestiä klusteritoiminnan hyödyt selkeästi, tukea yrityksiä ja varmistaa että sidosryhmät saavat tarvitsemansa näkyvyyden ja rahoituksen. Klusterit voivat toimia merkittävinä kasvun ja innovoinnin moottoreina, kunhan niiden tarjoamat hyödyt ovat selkeitä ja helposti hyödynnettävissä. Työpajan havaintojen perusteella klusterialustojen kehittäminen vaatii jatkuvaa vuoropuhelua yritysten kanssa, selkeitä

palveluita ja konkreettista tukea, joka vastaa yritysten arjen haasteisiin ja tarpeisiin.

Jasmine Laitila
projektipäällikkö, TKI- asiantuntija
SeAMK

Lotta Haapala
projektipäällikkö
SeAMK

Kirjoittajat työskentelevät Seinäjoen ammattikorkeakoulussa Kestävät ruokaratkaisut -tiimissä erilaisten elintarvikesektorin hankkeiden parissa.

Laitila toimii TKI- asiantuntijana Euroopan unionin osarahoittamassa VHH – vastuulliset ja vähähiiliset elintarvikkeet -hankkeessa ja projektipäällikkönä Euroopan unionin osarahoittamassa Kestävä digitaalinen kaksoissiirtymä-hankkeessa. Haapala toimii EU:n osarahoittaman Food Business Challenge -hankkeen projektipäällikkönä.

Lähteet

Nordic Hub, (i.a.) *Mikä on klusteri?*https://nordichub.fi/fi/klusteritietoa/

Novo, A. (3.5.2024). *Presentation of European Clust Collaboration Platform (ECCP) and European Clusters Alliance (ECA)*. National Finnish Clusters Event.

Seel, L. (4.5.2024). *A Platform for Prosperity: Co-Creating the Finnish National Cluster Platform*. National Finnish Clusters Event.

Svedin, O. (3.5.2024). *The Swedish Cluster Landscape.* National Finnish Clusters Event.

Voutilainen, O. (3.5.2024). *Defending collaboration, clusters and networks: Finnish case – Speeding up innovation ecosystems.* National Finnish Clusters Event.